

Stanisław Wieteska

Uniwersytet Humanistyczno Ekonomiczny im. Jana Kochanowskiego
Filia w Piotrkowie Trybunalskim
Wydział Nauk Społecznych
Katedra Ekonomii
ie@unipt.pl

UBEZPIECZENIA ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ PODMIOTÓW ZA SZKODY WYRZĄDZONE PRZEZ NIEBEZPIECZNE PRODUKTY NIEŻYWNOŚCIOWE CODZIENNEGO UŻYTKOWANIA W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH W POLSCE

Streszczenie: Celem tego artykułu jest ocena stanu, możliwości i potrzeb w zakresie ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej podmiotów za produkt. Rozważania ograniczymy jedynie do odpowiedzialności cywilnej za produkty żywnościowe codziennego użytkowania w gospodarstwach domowych. Pokażemy skalę alertów, a także możliwości ubezpieczenia podmiotów i ich odpowiedzialności cywilnej.

Słowa kluczowe: niebezpieczne produkty żywnościowe codziennego użytku, ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej.

Wprowadzenie

Cechą charakterystyczną obecnej cywilizacji jest masowa produkcja różnego rodzaju produktów. Pomimo coraz większego postępu technicznego, organizacyjnego i zabezpieczeń prawnych w dalszym ciągu są wprowadzane do obrotu produkty wadliwe czy niebezpieczne. Skala tych przypadków nie maleje, lecz wręcz wzrasta, gdyż wiele produktów powstaje w wyniku innowacyjności, pomysłów, które nie zostały do końca zweryfikowane przez konsumentów. Za złą jakość tych wyrobów wprowadzanych do obrotu odpowiadają producenci. Jest to odpowiedzialność cywilna za produkt. Wymagania konsumentów ciągle rosną

i spotyka się coraz więcej roszczeń konsumentów za wadliwe produkty skierowane do sprzedaży.

Wraz z rozwojem odpowiedzialności za produkt (nie tylko w Polsce)¹ proponuje się ubezpieczenie tej odpowiedzialności. Ubezpieczenie OC za produkt funkcjonuje w wielu krajach Europy i Ameryki Północnej. W Polsce również podejmowano próby wprowadzenia do praktyki ubezpieczeniowej takiego produktu.

Ubezpieczenie OC za produkty żywnościowe wymaga odrębnego opracowania. Stawiamy tutaj tezę, że objęcie ochroną ubezpieczeniową odpowiedzialności za te produkty:

- wzmacnia sytuację klienta, gdyż łatwiej uzyskać odszkodowanie,
- ułatwia pracę sądów w zakresie rozpatrywania roszczeń wobec klientów,
- chroni producentów różnych artykułów.

Artykuł napisano w oparciu o załączoną literaturę.

1. Pojęcie produktu (niebezpiecznego) codziennego użytkowania

Zgodnie z art. 449 §2 k.c. przez produkt rozumie się „rzecz ruchomą, choćby została ona połączona z inną rzeczą. Za produkt uważa się także zwierzęta i energię elektryczną”.

Zgodnie z art. 449¹ §3 k.c. „niebezpieczny jest produkt niezapewniający bezpieczeństwa, jakiego można oczekiwać, uwzględniając normalne użycie programu. O tym, czy produkt jest niebezpieczny, decydują okoliczności z chwili wprowadzenia go do obrotu, a zwłaszcza sposób zaprezentowania go na rynku oraz podane konsumentowi informacje o właściwościach produktu”.

Zgodnie z art. 22 k.c. za konsumenta uważa się „osobę fizyczną dokonującą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową”².

Pod pojęciem wprowadzenia go do obrotu rozumieć będziemy dystrybucję, magazynowanie, a także włączenie do sprzedaży w sieci handlowej.

Potrzeba zmniejszenia strat ponoszonych przez wprowadzenie do obrotu niebezpiecznych produktów przyczyniła się do:

- wprowadzenia rejestru takich przypadków,
- niezbędnego monitorowania (system RAPEX),

¹ Por. m.in. M. Nestorowicz [1989], *Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej za produkt*, „Wiadomości ubezpieczeniowe”, nr 5, s. 3-5.

² Obszerną wykładnię pojęcia „konsument” przeprowadził P. Kowalczyk [2014], *Definicje konsumenta w kodeksie cywilnym (obecnym i przyszłym) w kontekście najnowszych unijnych dyrektyw konsumenckich*, „Przegląd prawa handlowego”, nr 5, s. 18-25.

- systemu wczesnego ostrzegania o niebezpiecznych produktach spożywczych i środkach żywienia zwierząt (RASFF).

W ramach odpowiedzialności za produkt mogą być włączone [Molęda, 2014, s. 40-41]:

- wady konstrukcyjne,
- przekroczenie ustawowego zakresu (umownego) odpowiedzialności cywilnej,
- dostarczenie produktu innego niż uzgodniono³.

Pod pojęciem produktów nieżywnościowych codziennego użytku będziemy rozumieć produkty, które zostały:

- zakupione w sieci handlowej,
- zidentyfikowani są producenci tych produktów,
- nie służą celom spożywczym,
- są użytkowane przez członków gospodarstw domowych.

Z tego obszaru wyłączamy pojazdy samochodowe, gdyż zasługują one na odrębne opracowanie.

2. Odpowiedzialność cywilna za produkt

Już w 1972 r. Kongres USA uchwalił ustawę „O zabezpieczeniu konsumentów przed szkodliwością (*Consumer Product Safety Act*). Ustawa ta regulowała różnego rodzaju zagadnienia związane z obrotem towarowym i jego skutkami [Chamski, 1977, s. 5].

Dyrektywa Ogólna w Sprawie Bezpieczeństwa Produktów z 15 stycznia 2004 r., wprowadzona w 15 państwach UE, obowiązywać zaczęła w nowych państwach członkowskich. Dyrektywa poszerzyła zakres odpowiedzialności za produkt i obejmuje nią wszystkich dostawców w łańcuchu produkcji i dystrybucji, w tym importerów i producentów części składowych, a także usługi. Te nowe przepisy oznaczają, że ciężar dowodu zostaje przeniesiony na producenta w przypadku strat na osobie. Poszkodowany nie musi już udowodniać zaniedbania. Wprowadzony tą Dyrektywą system odpowiedzialności gwarancyjnej oznacza, że dostawcy i producenci muszą dowieść, że zrobili wszystko, aby zapobiec lub zminimalizować ryzyko szkody na osobie jako ostatnim ogniwie łańcucha dostaw.

Zgodnie z Dyrektywą 374/85 WE ustawodawca polski wprowadził art. 449 k.c. do 449¹¹ ustalając dolny próg odpowiedzialności w wysokości 500 euro (art. 449⁷ §2),

³ Więcej na ten temat: R. Stefanicki (2009), *Odpowiedzialność sprzedawcy z tytułu rękojmi za wady rzeczy a odpowiedzialność za zgodność towaru z umową*. Część I, „Ekonomika przedsiębiorstwa”, nr 11, s. 38-39.

odszkodowanie nie przysługuje, gdy szkoda na mieniu nie przekracza tej kwoty [Sikora, 2013]. Kwotowe ograniczenie minimalnej wartości szkody, za które producent nie ponosi odpowiedzialności lub wprowadzający produkt do obrotu ma za zadanie wyłącznie z reżimu szkód drobnych. Jest to tzw. franszyza integralna, dzięki której ustawodawca ma na uwadze interes przedsiębiorców.

W 2000 r. ukazuje się ustawa o bezpieczeństwie produktów [Dz.U. Nr 15 poz. 179]. Również w tym roku wychodzi wykonawcze Rozporządzenie o systemie monitorowania wypadków konsumenckich [Rozporządzenie Rady Ministrów z 20 grudnia 2000 r.]. Przez wypadek konsumencki rozumie się „każde zdarzenie zachodzące w związku z używaniem przez konsumentów produktów, którego następstwem jest zgon lub uraz wymagający udzielenia pomocy lekarskiej, w szczególności zatrucie dzieci w wyniku spożycia leków lub innych substancji chemicznych”. Nie są wypadkami konsumenckimi np. wypadki przy pracy, wypadki komunikacyjne, wypadki umyślne (samobójstwa, samookaleczenia), przypadki napaści fizycznej innych osób.

Ryzyko towarzyszące odpowiedzialności cywilnej za produkt, to m.in. [Molęda i Gołąb, 2011, s. 37-38]:

- ryzyko szkód osobowych i rzeczowych,
- ryzyko kosztów wycofania produktu,
- ryzyko dodatkowych kosztów w przypadku wadliwości produktu (np. koszty zewnętrzne),
- ryzyko obniżenia obrotów handlowych (kupno–sprzedaż),
- inne ryzyka (np. reklamacje, regresy, utraty zysku),
- ryzyko zanieczyszczenia środowiska.

Przy ocenie ryzyka dotyczącego produktu zwraca się uwagę, czy ma się do czynienia z półfabrykatem, czy wyrobem gotowym.

Również ważne są negocjacje i uzgodnienia w celu wyjaśnienia przyczyn okoliczności, a także poszukiwania dróg napraw w sytuacji kryzysowej związanej z wprowadzeniem do obrotu wadliwego produktu.

Odpowiedzialność cywilna dotyczy oddziaływania produktu na końcowego odbiorcę. Innymi słowy produkt powinien być bezpieczny w ciągu całego tzw. cyklu życia.

Wdrożenie Dyrektywy 2001/95/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 3 grudnia 2001 r. w sprawie bezpieczeństwa produktów, które weszły w życie spowodowało, że stworzone zostały bardzo rygorystyczne wymogi wobec produktów wprowadzanych na rynek.

Odpowiedzialność za produkt może objąć dość szeroki krąg podmiotów m.in. [Ravasi i Stigliani, 2013, s. 40-41]:

- wytwórcę produktu lub producentów komponentów,

- osobę umieszczającą znak na produkcie (tzw. quasi-producent),
- sprzedawcę, jeśli w ciągu 1 miesiąca nie jest on w stanie wskazać producenta w przypadku szkody,
- kooperantów w produkcji,
- projektantów produktu.

Zwraca się uwagę, że ryzyko dostarczenia wadliwego produktu lub produktu innego niż uzgodniono, należy postrzegać nie tylko w relacji producent–konsument, ale przede wszystkim w relacji *bussines to bussines* (B2B) [Mołęda, 2012, s. 33]. To właśnie w tym obszarze powstaje największe prawdopodobieństwo związane z odpowiedzialnością za produkt. Innymi słowy łańcuch producentów, dostawców, sprzedawców, kooperantów, kontrolerów i innych może być relatywnie długi i uzależniony od złożoności wprowadzonego produktu. Mówimy tutaj o „ogniwach łańcucha” także w relacjach rynku międzynarodowego.

Odpowiedzialność producenta może mieć miejsce wobec każdej poszkodowanej osoby. Krąg osób poszkodowanych nie jest ograniczony co do miejsca i czasu. Roszczenia dochodzić mogą nabywcy rzeczy, użytkownicy oraz każda inna osoba poszkodowana nawet niebędąca użytkownikiem (np. przechodzień w razie wypadku komunikacyjnego spowodowanego konstrukcyjną wadą pojazdu). W razie szkód na osobie roszczeń mogą także dochodzić osoby pośrednio poszkodowane.

3. Rola Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK)

Nadzór nad bezpieczeństwem produktów nieżywnościowych w Polsce sprawuje UOKiK. Urząd wszczyna postępowanie po otrzymaniu od konsumentów lub organów innych krajów UE informacji⁴ o produktach zagrażających życiu użytkowników. Coraz częstszy jest fakt, że przedsiębiorcy dobrowolnie zawiadamiają UOKiK o wykrytych nieprawidłowościach i podjętych działaniach naprawczych. Po zamieszczeniu informacji w Internecie i innych środkach masowego przekazu, UOKiK monitoruje przebieg akcji naprawczych. Na zlecenie UOKiK inspektorzy Inspekcji Handlowej przeprowadzają kontrolę producentów towarów i usług. Statystykę kontroli wybranych grup asortymentowych przedstawia tabela 1.

⁴ Warto w tym miejscu przypomnieć, że przez Komisję Europejską powstał system Rapex (*Rapid Alert System for Non-Food Consumer Products*) po to, by zapewnić wysoki poziom ochrony zdrowia i bezpieczeństwa konsumentów na obszarze Unii Europejskiej. Umożliwia on szybką wymianę informacji między państwami członkowskimi. W UOKiK funkcjonuje polski punkt kontaktowy dla tego systemu.

Tabela 1. Statystyka planowanych kontroli przez Inspekcję Handlu w Polsce w latach 2011-2013

Lp.	Przedmiot kontroli	2011	2012	2013
1	artykuły rolno-spożywcze	3129	2360	9751
2	artykuły nieżywnościowe i usługi	1805	1372	4463
3	ogólne bezpieczeństwo produktów	1905	1162	1469
4	zgodność z dyrektywami nowego podejścia	2237	1827	2130

Źródło: Sprawozdania z działalności UOKiK za 2011, 2012 i 2013 r.

Z danych zawartych w tabeli 1 wynika coraz większa liczba kontroli artykułów. Szczegółowe wyniki kontroli prowadzonych przez UOKiK w Polsce przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Wyniki kontroli przeprowadzonych przez UOKiK w latach 2011-2013

Lp.	Wyszczególnienie	2011	2012	2013
1	sprawy prowadzone w tym zakończone	350 o	332 260	301 241
2	dobrowolne powiadomienia przedsiębiorców	93	123	89
3	przebadane próbki w laboratoriach w tym zakwestionowane	o o	5623 1177	5573 1670
4	próbki paliw płynnych skontrolowanych w tym nie spełniające wymagań	483 4,14%	468 2,99%	945 3,92%
5	gaz skroplony próbki skontrolowane w tym nie spełniające wymagań	o o	451 2,35%	496 2,22%

Źródło: Sprawozdania z działalności UOKiK za 2011, 2012 i 2013 r.

Z danych zawartych w tabeli 2 wynika, że wiele produktów nie spełniało podstawowych norm jakościowych. Spotyka się także dobrowolne zgłoszenia przez przedsiębiorców o wadliwych towarach skierowanych do sprzedaży np. ok. 2-4% paliw nie spełnia norm jakościowych. W 2013 r. do rejestru wpisano 68 produktów, były to zabawki i sprzęt elektryczny.

4. Studia przypadków

Pierwszym symptomem, że wprowadzone do obrotu towary nie spełniają obowiązujących norm, mogą być reklamacje klientów. Wówczas konieczne jest, aby producent we właściwy sposób zapoznał się ze zgłoszonymi reklamacjami po to, by zakwalifikować ten towar jako niebezpieczny⁵.

W świetle danych UOKiK w latach 2006-2007 najczęściej wyrobów niezgodnych z zasadniczymi wymaganiami bezpieczeństwa stanowiły maszyny

⁵ Więcej na temat sposobów postępowania: J. Barlow, C. Moller (2001), *Reklamacja, czyli prezent. Strategia korzystania z informacji od klienta*, PWN Warszawa.

(25%), sprzęt elektryczny (23%), zabawki (22%), wyroby budowlane (14%), środki ochrony indywidualnej (8%) [Zymonik i Wasińska, 2008, s. 27].

W szczególności niebezpieczne produkty stanowią zabawki dla dzieci, zwłaszcza tych w wieku 3-5 lat, gdzie ciekawość poznawania jest duża⁶. W tym celu ukazał się specjalny akt prawny [Rozporządzenie Ministra Gospodarki].

W latach 2005-2006 w Polsce Inspekcja Handlowa skontrolowała 5076 zabawek dla dzieci [Kosiarski, 2004]. W wyniku kontroli:

- 1351 nie posiadało instrukcji od producenta lub importera,
- 211 było źle oznakowanych znakiem CE bądź brakowało tego znaku,
- 144 zabawki uzyskały złe wyniki laboratoryjne.

Badania wykazują [Mamrot i in., 2005, s. 19-24], że niektóre zabawki dla dzieci wytwarzają w swoim otoczeniu pole elektromagnetyczne (PEM) o wartościach przekraczających wartości dopuszczalne wg przepisów ochrony środowiska. Wielkość ekspozycji zależy od rodzaju zabawki i wieku dziecka. Większość zabawek pochodziła z Chin. Przeprowadzony sondaż „Gazety Prawnej” PBS DGA i Radia PIN w 2006 r. wykazały, że [Aksztajn i Manikowski, 2006]:

- ok. 24% respondentów zakupiło towar z wadą,
- ok. 67% podjęło próbę złożenia reklamacji,
- bezpośrednimi przyczynami nieskładania reklamacji były: brak wiary w jej skuteczność, niewielka wartość rzeczy reklamowanej, kłopotliwość procedur,
- sprzedawcy niechętnie uznają reklamacje,
- do wadliwych produktów, na które złożono reklamacje należały: obuwie (34%), sprzęt AGD (11%), usługi (10%), RTV (6%), części i akcesoria (8%).

W latach 2003-2007 UOKiK skierował 77 zawiadomień o popełnionych przestępstwach związanych z wprowadzeniem niebezpiecznych produktów [Trocha, 2007].

Przeprowadzone w 2004 r. badanie produktów nieżywnościowych pochodzących z Chin wykazało, że konsumenci ocenili jakość na 2,8 pkt. na 10 możliwych. Średnia trwałość produktów na 27,3 miesiąca, zaś analogicznych wytworzonych poza Chinami 72,12 miesiąca [Rogała, 2011, s. 40].

Alerty⁷ dla produktów nieżywnościowych (w 2007 r.) dotyczą [Ilkiewicz, 2008, s. 34]: zabawek (31%), samochodów (15%), urządzeń elektrycznych (12%), oświetlenia (6%), kosmetyków (6%) oraz 30% innych artykułów.

Z badań nad odpowiedzialnością za produkt przeprowadzonych przez K. Zymonika wynika, że przedsiębiorstwa można podzielić na dwie grupy:

- pierwsza – przedsiębiorstwa mające certyfikowane systemy jakości,

⁶ Więcej na ten temat: B. Gryniewicz-Bylina (2011), *Procedura oceny bezpieczeństwa użytkowania zabawek*, „Problemy jakości”, nr 12, s. 35-41.

⁷ Alert oznacza zawiadomienie o wykryciu niebezpiecznych produktów.

- druga – przedsiębiorstwa niemające takich systemów bądź ubiegające się o takie systemy.

Jak się okazuje, przedsiębiorstwa z grupy pierwszej są bardziej świadome odpowiedzialności za produkt niż te z grupy drugiej. Aby znaleźć się w grupie pierwszej, wymaganych jest wiele szkoleń, zmiany świadomości, a także doskonalenia procesów technologicznych. Z badań K. Zymonika wynika m.in. [Zymonik, 2002, s. 34-37]:

- ok. 5% przedsiębiorstw ma udokumentowane procedury rozpoznania ryzyka z odpowiedzialnością za produkt,
- jedynie co trzecie przedsiębiorstwo gromadzi środki finansowe na ewentualne odszkodowanie będące rekompensatą dla klienta za poniesione straty spowodowane wadliwym produktem,
- niska znajomość reguł odpowiedzialności za produkt w świetle wymagań Unii Europejskiej,
- niska świadomość skutków wadliwości produktów na tle obowiązujących przepisów prawnych dotyczących bezpieczeństwa ich użytkowania,
- niska świadomość dotycząca braku ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za produkt.

Podsumowując: „Koszty i czasochłonność usunięcia niezgodności rosną wraz z kolejnymi fazami procesu produkcyjnego procesów przygotowujących” [Fiodorow, 2011, s. 91].

Każdą wadę, która dotyczy wyrobów gotowych, należy zablokować, naprawić oraz przeanalizować wszelkie początkowe fazy, które doprowadziły do wysłania wadliwych produktów do klienta końcowego [Fiodorow, 2011, s. 91].

5. Ubezpieczeniowy punkt widzenia

Ubezpieczenie OC za produkty codziennego użytku w gospodarstwach domowych dotyczy produktów kierowanych na rynek na skalę masową. Przy założeniu masowości produkcji i dystrybucji mogą się pojawiać błędy przypadkowe w produkcji, których skutki powinny być objęte ochroną ubezpieczeniową.

Już w 1980 r. Towarzystwo Ubezpieczeń i Reasekuracji Warta wystąpiło z ofertą ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej producenta (eksportera) za szkody i straty powstałe w związku z użytkowaniem i konsumpcją przez zagranicznego nabywcę sprzedanych lub dostarczonych przez ubezpieczonego wyrobów, a także powstałej w następstwie:

- śmierci, uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia,
- zniszczenia lub uszkodzenia cudzego mienia.

Również Państwowy Zakład Ubezpieczeń Obwieszczeniem Prezesa PZU w dniu 5 grudnia 1988 r. (MP 34 poz. 314) określił warunki ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za wady produktu [Bajońska, 1990, s. 39-42]. Ubezpieczenie za produkt niebezpieczny obejmuje szkody wyrządzone nieumyślnie, w tym skutek rażącego niedbalstwa. Ubezpieczenie OC za produkt oferowane jest jako składnik ubezpieczenia OC dla przedsiębiorstw bądź jako dodatkowe ubezpieczenie.

W 2011 r. funkcjonowały następujące przykładowe oferty towarzystw ubezpieczeniowych [Skibińska, 2011]:

- Compensa – ubezpieczenie OC oferowane było w ramach produktu Compensa Firma przeznaczonego dla małych i średnich przedsiębiorstw (MSP), których majątek wynosi do 10 mln zł; założono sumę gwarancyjną do 1 mln zł (chodzi o firmy, które w ramach swojej działalności wprowadzają produkty do obrotu),
- Ergo Hestia – OC za produkt niebezpieczny można wykupić w ramach OC z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej lub użytkowania mienia,
- Aviva – ubezpieczenie OC za produkt było dostępne w ramach ubezpieczenia OC ogólnego,
- Allianz – umowa ubezpieczenia OC za produkt była umową dodatkową do ubezpieczenia OC działalności gospodarczej,
- Warta – ubezpieczenie OC za produkt niebezpieczny zawarte jest w ubezpieczeniu OC za produkt i wykonaną usługę.

Analiza ogólnych warunków ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej obowiązujących w 2015 r. wykazała, że⁸:

- poprzednio wprowadzone ubezpieczenia OC za produkt są coraz lepiej dopasowane do potrzeb,
- odpowiedzialność cywilna za produkt jest wdrożona w formie dodatkowych klauzul.

Wśród wielu badań nad ubezpieczeniem odpowiedzialności cywilnej za produkt należy wymienić pracę doktorską A. Gawrońskiego, który traktuje to ubezpieczenie jako instrument ochrony interesów konsumentów [Sangowski, 1987, s. 42-44].

Autor zwraca uwagę na rolę tego ubezpieczenia, wskazując m.in. na:

- problem wyrównania szkód konsumenckich,
- tkwiące w błędach ludzkich postępowanie w szeroko pojętym procesie produkcji, dystrybucji i eksploatacji produktów (droga do poprawy jakości produkcji),

⁸ – Ogólne warunki ubezpieczenia Hestia Biznes, s. 23-25.

– Ogólne warunki ubezpieczenia małych przedsiębiorstw, Mój biznes (19035) (§ 22) Compensa.

– Ogólne warunki ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej AVIVA (Klauzula 14).

– Ogólne warunki ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej Allianz (§ 3).

Wszystkie w/w ogólne warunki zaczerpnięto ze źródeł internetowych.

- ewolucję prawa wokół ochrony interesów konsumentów,
- ochronę sytuacji majątkowej sprawcy zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw,
- seryjność produkcji, która może zawierać wadliwe rozwiązania,
- zmniejszenie ilości spraw podejmowanych przez sądy (uproszczenie procedur dowodowych),
- nie obciąża praktycznie poszkodowanych żadnymi kosztami.

Ogólnie autor przedstawia funkcjonowanie tego ubezpieczenia w samych pozytywnych relacjach.

W praktyce ubezpieczeniowej brakuje standardu ubezpieczenia, w którym określone byłyby: zakres odpowiedzialności, wyłączenia, suma gwarancyjna, granice odpowiedzialności, sposoby likwidacji odpowiedzialności za konkretną grupę produktów (np. przemysłowych, farmaceutycznych).

Pole ubezpieczeniowe

Dla przykładu należy wskazać na następujące branże: (gdzie potrzeby są ogromne) motoryzacyjne, materiały budowlane, produkty chemiczne, żywność i napoje sprzęt AGD.

Ochrona ubezpieczeniowa powinna objąć wszystkich producentów produktów codziennego użytku w gospodarstwach domowych.

Zatem pole ubezpieczeniowe jako maksymalna ilość podmiotów do ubezpieczenia jest bardzo szerokie. W celu zapewnienia bezpieczeństwa finansowego zakłady ubezpieczeniowe mogą ograniczać rozmiar pola, a także szkód, przez nieobjmowanie ubezpieczeniem producentów o najgorszych pod względem jakościowym produktach.

Zakres ubezpieczenia

Odpowiedzialność ubezpieczyciela następuje w chwili, gdy produkt bądź zbiór produktów włączony jest do obrotu handlowego w okresie ubezpieczenia. Kończącą datą odpowiedzialności może być:

- koniec okresu gwarancyjnego,
- koniec przewidywanej trwałości (np. do spożycia, eksploatacyjnej).

Ubezpieczone mogą być produkty ściśle zidentyfikowane, wraz z lokalizacją terytorialną. We wniosku ubezpieczeniowym powinny być umieszczone m.in. informacje:

- o sposobie produkcji, dystrybucji, transporcie i składowaniu,
- sposobach kontroli wewnętrznej,
- zasadach zarządzania ryzykiem (zarządzania w okresie sytuacji kryzysowej),

- systemach zabezpieczenia,
- sposobach wycofania.
Do wyłączeń w ubezpieczeniu OC za produkt zaliczyć możemy:
 - produkty testowane, prototypy, eksperymentalne,
 - komponenty narażone na ryzyko wycofania,
 - szkody spowodowane oddziaływaniem promieniowania, temperatury,
 - szkody spowodowane zamieszkami wojennymi, strajkami, manifestacjami, akcjami protestacyjnymi,
 - pogorszeniem się składu chemicznego, biologicznego i korozją,
 - umyślnego działania personelu obsługującego,
 - wydatki na sprawy sporne rozstrzygane przez sądy, kolegia itp.,
 - niebezpiecznych zdarzeń przyrodniczych,
 - w okresie rękojmi i obowiązywania gwarancji⁹.

Suma gwarancyjna

Ważny element ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej stanowi suma gwarancyjna. Jak wiadomo suma gwarancyjna określona w umowie ubezpieczenia OC stanowi górną granicę odpowiedzialności. Suma gwarancyjna wyrażona w jednostkach pieniężnych może być ustalona na jedno zdarzenie lub wszystkie zdarzenia powstałe w okresie ochrony ubezpieczeniowej. Początkowe ustalenie minimalnej sumy gwarancyjnej jest zawsze dyskusyjne. Umownie możemy zaproponować 100 tys. euro za jedno zdarzenie i 500 tys. euro za wszystkie zdarzenia. W trakcie funkcjonowania ubezpieczenia praktyka ubezpieczeniowa skoryguje tę wysokość. Poza tym im większa suma gwarancyjna, tym wyższe składki ubezpieczeniowe.

Aby ustalić minimalną sumę gwarancyjną, należy wziąć pod uwagę m.in.:

- obszar wykorzystanych przepisów prawa, norm produkcyjnych,
- protokoły kontroli i naprawy, audytów,
- przestrzeganie technologii produkcji,
- wysokość przewidywanych roszczeń,
- wartość rocznej sprzedaży towarów.

Ten ostatni parametr ekonomiczny jest potrzebny do kalkulacji składki ubezpieczeniowej.

⁹ Więcej na ten temat: K. Zymonik (2008), *Gwarancja konsumencka (komercyjna)*, „Problemy jakości”, nr 2, s. 30-34.

Odpowiedzialność odszkodowawcza

Zgodnie z art. 449¹ §1 określa się, że kto wytwarza w zakresie swojej działalności gospodarczej (producent) produkt niebezpieczny, odpowiada za szkodę wyrządzoną komukolwiek przez ten produkt.

W myśl art. 449 §2 producent nie odpowiada za szkodę, „gdy właściwości niebezpieczne produktu ujawniły się po wprowadzeniu go do obrotu, chyba że wynikały one z przyczyn tkwiących poprzednio w produkcji”, również gdy „nie można było przewidzieć niebezpiecznych właściwości produktu, uwzględniając stan nauki i techniki w chwili wprowadzenia produktu do obrotu albo gdy właściwości te wynikały z zastosowania przepisów prawa”.

Producent, wytwórca materiału, surowca, części składowej produktu, osoby trzecie odpowiadają solidarnie.

W myśl art. 449 §1 i 449 §2 k.c. „odszkodowanie za szkodę na mieniu nie obejmuje uszkodzenia samego produktu ani korzyści, jakie poszkodowany mógłby osiągnąć w związku z jego używaniem oraz gdy szkoda nie przekracza kwoty będącej równoważnością 500 euro”.

Stopa składki ubezpieczeniowej

Podstawą obliczenia stopy składki jest określenie częstości szkód (prawdopodobieństwa). Jest to możliwe w przypadku produktów jednorodnych pod względem gatunku, sposobu produkcji, cech jakościowych. Wówczas częstość możemy obliczyć, biorąc pod uwagę ilość roszczeń w stosunku do ilości wyprodukowanych produktów. Jednakże dla celów ubezpieczenia OC za produkt powinniśmy wziąć pod uwagę producentów tych towarów. W szczególności:

- pozycję marketingową,
 - reklamacje i skargi wnoszone przez klientów,
 - dane z raportów UOKiK,
 - rejestr nieuczciwych praktyk handlowych,
 - wyniki monitoringu wypadków konsumenckich,
 - obowiązujące przepisy o ochronie konsumentów [Ustawa z dnia 2 marca 2000 r.].
- Słabe strony ubezpieczenia OC za produkt:
- próba przerwania odpowiedzialności cywilnej za złą jakość produktów na zakłady ubezpieczeń,
 - wzrost szkód (roszczeń klientów) może spowodować spiralę wzrostu składek,
 - wzrost roszczeń może skutkować wzrostem wypłaconych odszkodowań i świadczeń, a nawet rent czy utraconych korzyści,
 - wzrost cen produktów i zahamowanie innowacyjności technicznych,
 - trudne do sprecyzowania granice odpowiedzialności.

Do tego należy wziąć pod uwagę dotychczasowe doświadczenia wprowadzenia ubezpieczenia za produkt w innych zakładach ubezpieczeń.

Pozostałe założenia ogólnych warunków ubezpieczeń powinny być uzgodnione ze wszystkimi komórkami zakładu ubezpieczeń.

Podsumowanie

Problematyka szkód spowodowanych przez niebezpieczne produkty nieżywnościowe okazuje się bardzo złożona z uwagi na zróżnicowaną ich ilość i przeznaczenie. Z artykułu wynikają następujące wnioski:

- wymagania stawiane produktom nieżywnościowym przez Dyrektywy UE są coraz ostrzejsze,
- ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej za produkty nieżywnościowe jest na rynku ubezpieczeń w stadium początkowym,
- ilość alertów w stosunku do produktów niebezpiecznych nie maleje,
- produkty niebezpieczne pojawiają się w wielu branżach przemysłowych.

Ograniczone ramy artykułu jedynie naświetliły skomplikowaną problematykę. Wymagane są dalsze szczegółowe badania.

Literatura

- Aksztajn W., Manikowski A. (2006), *Z reklamacjami reklamacji*, „Gazeta prawna” z dnia 19 czerwca.
- Bajońska A. (1990), *Ubezpieczenie odpowiedzialności za produkt w praktyce*, „Wiadomości ubezpieczeniowe”, nr 7-8.
- Barlow J., Moller C. (2001), *Reklamacja, czyli prezent. Strategia korzystania z informacji od klienta*, PWN, Warszawa.
- Chamski P. (1977), *Ubezpieczenie odpowiedzialności za wady produktu (Products Liability insurance)*, „Wiadomości ubezpieczeniowe”, nr 5.
- Fiodorow A. (2011), *Szacowanie skutków wykrytej wady w procesie produkcyjnym*, „Zarządzanie Jakością”, nr 3.
- Grynkiewicz-Bylina B. (2011), *Procedura oceny bezpieczeństwa użytkowania zabawek*, „Problemy jakości”, nr 12.
- Ilkiewicz A. (2008), *Jak uprzedzić katastrofę*, „Miesięcznik Ubezpieczeniowy”, nr 12.
- Kosiarski M. (2004), *Zabawki, które grożą dzieciom*, „Rzeczpospolita”, nr 127 (7421).
- Kowalczyk P. (2014), *Definicje konsumenta w kodeksie cywilnym (obecnym i przyszłym) w kontekście najnowszych unijnych dyrektyw konsumenckich*, „Przegląd prawa handlowego”, nr 5.

- Mamrot P., Zmyślony M., Politański P., Aniołczyk H. (2005), *Ocena bezpieczeństwa zabawek – ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa elektromagnetycznego – w świetle obowiązujących przepisów – badania wstępne*, „Medycyna Pracy”, nr 1.
- Molęda M. (2012), *Szkoda w łańcuchu dostaw*, „Miesięcznik Ubezpieczeniowy”, nr 4.
- Molęda M. (2014), *Odpowiedzialność za produkt*, „Miesięcznik Ubezpieczeniowy”, nr 7/8.
- Molęda M., Gołąb M. (2011), *Ryzyko produktu*, „Miesięcznik Ubezpieczeniowy”, nr 11.
- Nestorowicz M. (1989), *Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej za produkt*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe”, nr 5.
- Ravasi D., Stigliani I. (2013), *Projektowanie produktu z punktu widzenia teorii zarządzania*, „Marketing i rynek”, nr 5.
- Rogała P. (2011), *Badanie opinii konsumentów na temat produktów pochodzących z Chin*, „Problemy jakości”, nr 11.
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla zabawek. Dz.U. 2011, Nr 83, poz. 454.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z 20 grudnia 2000 r. w sprawie krajowego systemu monitorowania wypadków konsumenckich. Dz.U. 2000, Nr 1, poz. 1.
- Sangowski T. (1987), *Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej za wady produktu przedmiotem publicznej rozprawy doktorskiej w Akademii Ekonomicznej w Poznaniu*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe”, nr 7-8.
- Skibińska R. (2011), *Wadliwy towar, duża szkoda, poważne konsekwencje*, „Rzeczpospolita” z dnia 15 grudnia.
- Stefanicki R. (2009), *Odpowiedzialność sprzedawcy z tytułu rękojmi za wady rzeczy a odpowiedzialność za zgodność towaru z umową. Część I*, „Ekonomika przedsiębiorstwa”, nr 11.
- Trocha P. (2007), *Kary pieniężne za wprowadzenie niebezpiecznych produktów*, „Gazeta Prawna” z dnia 30 marca.
- Sikora P. (2013), *Twój produkt też może być niebezpieczny*, „Rzeczpospolita” z dnia 21 marca.
- Ustawa z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za wyrządzoną szkodę przez produkt niebezpieczny. Dz.U. 22/2000, poz. 271 z późn. zm.
- Zymonik K. (2002), *Odpowiedzialność za jakość produktu wyniki badań*, „Problemy jakości”, nr 4.
- Zymonik K. (2008), *Gwarancja konsumencka (komercyjna)*, „Problemy jakości”, nr 2.
- Zymonik Z., Wasińska A. (2008), *Zapewnienie bezpieczeństwa wyrobu w procesie projektowania*, „Problemy jakości”, nr 10.

**LIABILITY INSURANCE FOR DAMAGE CAUSED
BY DANGEROUS NON-FOOD PRODUCTS
OF EVERYDAY USE IN HOUSEHOLDS IN POLAND**

Summary: A characteristic feature of the current civilization is the mass production of all sorts of products. Despite the greater technological progress, organisational and legal security, we see that the defective, dangerous products, are still marketed. Manufacturers are responsible for the poor quality of products, this is a civil liability for the product. Consumer demands continue to grow and meet more and more consumer claims for defective products targeted for sale. The purpose of this article is to assess the status, opportunities and needs for civil liability insurance for the product. We limit the analysis only to civil liability for non-food items of everyday use in households. We'll show you the scale of the problems, as well as opportunities for insurance for business entity and their civil liability.

Keywords: dangerous non-food products of everyday use, liability insurance.